

*Данилович О. Д.,**кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов для гуманітарних факультетів
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
<http://orcid.org/0000-0003-4270-2740>**Тоненчук Т. В.,**кандидат філологічних наук,
доцент кафедри іноземних мов для природничих факультетів
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
<http://orcid.org/0000-0003-4544-0918>**Мудра О. В.,**кандидат педагогічних наук
доцент кафедри іноземних мов для природничих факультетів
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
<http://orcid.org/0000-0002-8352-9166>*

ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ШИРОТИ СПОЛУЧУВАНOSTІ НА СЕМАНТИЧНОМУ РІВНІ У ПУБЛІЦИСТИЧНОМУ, НАУКОВОМУ ТА ХУДОЖНЬОМУ СТИЛЯХ СУЧАСНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Анотація. Статтю присвячено дослідженню широти сполучуваності на семантичному рівні у публіцистичному, науковому та художньому стилях. **Об'єктом дослідження** є семантична сполучуваність прикметників з іменниками, **предметом** дослідження – вивчення широти сполучуваності на семантичному рівні. **Метою** нашого дослідження є порівняння широти сполучуваності ЛСГ прикметників з ЛСГ іменників у трьох стилях. Високий показник широти сполучуваності у всіх трьох стилях визначено для ЛСГ прикметників «За сферою діяльності», «Оцінка вартості, значення, якості та функції», «Оцінка об'єкта за формою, об'ємом, величиною» із високою частотою вживання. Стильовий фактор не впливає ні на діапазон сполучуваності, ні на кількість наповнення цих трьох ЛСГ прикметників. Однакову широту сполучуваності було визначено у **публіцистичному та художньому** стилях для ЛСГ прикметників «Національна приналежність», «За географічним положенням», «Оцінка об'єкта щодо протяжності, відстані, тривалості». У **художньому та науковому** стилях однакова кількість синтагматичних партнерів для ЛСГ прикметників «Інтенсивність, міра», «Адміністративні, регіональні, класові розмежування». Для **художнього** стилю найбільші показники широти сполучуваності для ЛСГ прикметників «Оцінка об'єкта у порівнянні його з ознаками інших предметів», «Вік, час», «Колір та яскравість», «Емоційний стан, почуття», «Поведінка та дії по відношенню до об'єкта», «Природний та фізичний стан», «Риси характеру, звички», «Зовнішність людини», «Температура», «Оцінка розумових здібностей людини». Для **публіцистичного** стилю «Інтенсивність, міра», «Адміністративні, регіональні, класові розмежування», «Релігія, раса», «Швидкість». Для **наукового** стилю ознака «За складом, матеріалом» є визначальною з найбільшою частотою вживання, хоча із найменшою кількістю синтагматичних партнерів, що

зумовлюється стилем. Було встановлено вплив стильового фактору не тільки на широту, але й на наповненість ЛСГ.

Ключові слова: широта сполучуваності, прикметник, іменник, лексико-семантична група.

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень.

Як і кожен знак взагалі, мовний знак має форму і зміст. Зміст мовного знака обумовлюється: а) відношенням його до позамовної дійсності; б) системними зв'язками з іншими знаками [1, с. 6].

Існує два способи організації лексики – парадигматичного та синтагматичного, під впливом яких функціонують мовні знаки, взаємодіють між собою та утворюють синтагматичні та парадигматичні відношення. Отже, парадигматичний рівень передбачає добір і вибір певних мовних одиниць, а другий – з'єднання їх в одиниці вищого ступеня складності. М.І. Мос-товий наголошував, що синтагматичні взаємини відбивають характер мовлення, тобто ті обставини, які утримують слово в оточенні інших слів, а парадигматичні як такі, що відбивають словозміну, тобто наявні форми даного слова у його морфологічних змінах, що стосується одночасно і змін семантичних [2, с. 224].

Виявлення системних відношень у лексиці відбувається різними методами. Одні лінгвісти широко використовують контекст, залучаючи для аналізу різні детермінативи (А. Рудскогер, Е. Оксаар, О. Духачек) чи глосси (Ю. Найда); інші звертаються до методу розкладання на компоненти (Ю. Найда); треті займаються зіставними дослідженнями значень слів у двох мовах (К. Ройнінг). Інколи методи теоретиків поля (термін береться у його широкому вживанні, а не в розумінні Й. Тріра) застосовуються до вузької групи слів (Г. Ібсен) або до сталих сполу-

чень двох слів – іменника з дієсловом або іменника з прикметником. Переваги дослідження слів у контексті чітко бачив ще О.О. Потебня. Теорія контексту дає можливість вивчити дистрибуцію слова, його вказівний мінімум, який дозволяє виділити контекстуальний набір.

Вагомий вклад у дослідження контекстуальних наборів певних слів або класів слів внесли Н.Н. Амосова, А.А. Уфимцева, Д.Н. Шмельов, В.Г. Гак, М.П. Кочерган, І.А. Зимня, С.С. Хідекель та інші. Ця проблематика залишається актуальною в роботах Т.В. Венкель, О.С. Лех, Г.В. Гікової, М. Попової, Ж.Б. Черської, О.Д. Кудрявцевої, М.М. Балко, Н.В. Ляпунової, Н.П. Гальона,

Об'єктом дослідження є семантична сполучуваність прикметників з іменниками у публіцистичному, науковому та художньому стилях, **предметом** дослідження – вивчення широти сполучуваності на семантичному рівні.

Метою нашого дослідження є порівняння широти сполучуваності ЛСГ прикметників з ЛСГ іменників у трьох стилях.

Порівняльна характеристика широти сполучуваності семантичному рівні у трьох стилях залишається недослідженою, що й зумовлює **актуальність** нашого дослідження.

Широта сполучуваності – це кількість синтагматичних партнерів з якими сполучується одиниця мовлення.

Вірогідність появи слова у тому чи іншому сполученні можна встановити за допомогою дослідження частотності слів у різних вже утворених у мовленні сполученнях. Тому в основі нашого дослідження лежить частота вживання прикметників з ЛСГ іменників з романів сучасних англійських та американських письменників J. Archer, A. Fine, W. Holden, T. Parsons, J.K. Rowling, M. Blake, J. Grisham, J. Michener, J. Ball, J.A. Rice, англійських та американських газет The Times, The Independent, The Guardian, The Washington Post, The New York Times, The Los Angeles Times, з англійських та американських наукових журналів: The SPIE Magazine of Photonics Technologies and Application, The Scientific American, The Atmospheric Chemistry and Physics, The American Spectator, The Journal of the American Mathematical Society, The Independent Review, The Federal Communications

Law Journal, The Law Journal UK, The Journal of English Linguistics, The Phonetica, The Sign Systems Studies. Загальний обсяг вибірки складає більше 30 тис. словосполучень прикметників з іменниками, що відповідає вимогам щодо репрезентативності вибірки. Перебийніс В.І. зазначає, що «з метою забезпечення репрезентативності вибірки слід брати до уваги дуже невеликі відрізки текстів із найрізноманітніших джерел таким чином, щоб усі джерела були однаково представлені» [3, с. 17].

Виклад основного матеріалу. Порівняння широти у трьох стилях (табл. 1) виявило, що три ЛСГ прикметників «За сферою діяльності», «Оцінка вартості, значення, якості та функції», «Оцінка об'єкта за формою, об'ємом, величиною» мають найбільшу широту сполучуваності – від 18 до 20 зв'язків. Також можна зазначити, що ці ЛСГ є найчастотнішими. Оскільки тут не спостерігається істотних відмінностей між стилями, можна припустити, що вони є універсальними для трьох стилів. Тобто, стильовий фактор не впливає ні на діапазон сполучуваності, ні на кількість наповнення цих трьох ЛСГ прикметників.

У решти групах ми не спостерігаємо однакової широти, а тільки відмінність як у кількості синтагматичних партнерів, так і в частоті вживання. Виділяється ЛСГ прикметників «Оцінка об'єкта у порівнянні його з ознаками інших предметів» з досить широким діапазоном (21 зв'язків) і широтою (0,95) для художнього стилю, 19 зв'язків (0,86) для наукового та 17 зв'язків (0,8) для публіцистичного стилю. Звідси випливає, що повне розгортання широти сполучуваності має дана ЛСГ у художньому стилі, дещо вужча вона у науковому і помітно обмежена в публіцистичному стилях. Проявляється вплив стильового фактору, який виявляється в обмеженні контекстуальних партнерів сполучуваності. Крім цього, відмінність виявляється також у частоті вживання. На відміну від художнього та наукового стилю, у яких дана ЛСГ прикметників є високочастотною: худ. (1851), наук. (2693), у публіцистичному частота вживання є значно меншою. Тому зазначимо вплив стильового фактору не тільки на широту, але й на наповненість ЛСГ. Для публіцистичного стилю така ознака не є основною.

Таблиця 1

Порівняльна характеристика широти сполучуваності

ЛСГ прикметників	Публіцистичний стиль			Науковий стиль			Художній стиль		
	Широта	Кількість зв'язків	Частота	Широта	Кількість зв'язків	Частота	Широта	Кількість зв'язків	Частота
1. «За сферою діяльності»	0,95	20	2879	0,86	19	2466	0,82	18	318
2. «Вартість, значення, якість, функція»	0,95	20	2469	0,86	19	1157	0,86	19	554
3. «Вік, час»	0,76	16	1055	0,59	13	590	0,86	19	1178
4. «Національна приналежність»	0,86	18	886	0,36	8	127	0,77	17	240
5. «Оцінка об'єкта щодо його форми, об'єму та величини»	0,86	18	719	0,82	18	1214	0,95	21	1167
6. «Адміністративні, регіональні, класові розмежування»	0,8	17	371	0,45	10	108	0,55	12	79
7. «Оцінка об'єкта у порівнянні його з ознаками інших предметів»	0,8	17	298	0,86	19	2693	0,95	21	1851
8. «За географічним положенням»	0,48	10	285	0,32	7	270	0,45	10	81
9. «Інтенсивність, міра»	0,86	18	269	0,45	10	462	0,45	10	170
10. «Просторова оцінка щодо протяжності, відстані, тривалості»	0,71	15	237	0,32	7	285	0,64	14	182
11. «Колір та яскравість»	0,43	9	126	0,045	1	4	0,86	19	724
12. «Емоційний стан, почуття»	0,48	10	102	0,36	8	51	0,64	14	809
13. «Поведінка та дії по відношенню до об'єкта»	0,48	10	99	0,32	7	48	0,59	13	540

Продовження таблиці 1

14. «За складом, матеріалом об'єкта»	0,57	12	74	0,27	6	342	0,32	7	193
15. «Природний та фізичний стан»	0,66	14	73	0,55	12	193	0,82	18	961
16. «Риси характеру, звички»	0,38	8	61	0,09	2	9	0,5	11	291
17. «Релігія, раса»	0,57	12	55	0	0	0	0,36	8	48
18. «Швидкість»	0,52	11	38	0,09	2	18	0,32	7	41
19. «Зовнішність людини»	0,24	5	18	0	0	0	0,41	9	483
20. «Температура»	0,05	1	9	0,09	2	21	0,45	10	122
21. «Оцінка розумових здібностей людини»	0,19	4	11	0,23	5	25	0,36	8	100
22. «Оцінка функціональної діяльності органів та частин тіла»	0,14	3	3	0,045	1	3	0,045	1	12

ЛСГ прикметників *«Вік, час»* має високий показник широти сполучуваності у всіх трьох стилях, хоча найбільший діапазон широти сполучуваності, все ж таки, відмічається у художньому стилі – 19 зв'язків (0,86), менший у публіцистичному – 16 (0,76) і найменший у науковому – 13 (0,59). Можна констатувати, що без вказівки на час не може обійтися жоден стиль, але найуживанішими прикметники цієї ЛСГ у художньому стилі, де максимально розгортаються сполучувальні можливості. Проте широта сполучуваності досить обмежена у науковому стилі.

Дві ЛСГ прикметників *«Національна приналежність»* та *«За географічним положенням»* виявляють майже однакову широту сполучуваності двох стилів: *«Національна приналежність»* у публіцистичному (18 зв'язків (0,86)) та художньому (17 (0,77)) і відповідно *«За географічним положенням»* (по 10 зв'язків у публіцистичному та художньому стилях). Це свідчить про те, що сполучувальні властивості однакові для обох стилів і семантика цих ознак максимально розгортається в них. Але відмічаємо також відмінність у широті сполучуваності ЛСГ прикметників *«Національна приналежність»* у науковому стилі (8 зв'язків (0,36)) та *«За географічним положенням»* (7 зв'язків (0,32)). Таку саму подібність за широтою ми встановили для ЛСГ прикметників *«Оцінка об'єкта щодо протяжності, відстані, тривалості»* у художньому стилі (14 зв'язків (0,64)) та у публіцистичному (15 зв'язків (0,71)) і у 2 рази менше зв'язків (7 (0,32)) зафіксовано для наукового стилю. Коло синтагматичних партнерів значно скорочується, що обумовлюється специфікою наукового стилю.

І, навпаки, збіг широти сполучуваності виявлено для ЛСГ прикметників *«Інтенсивність, міра»* у художньому та науковому стилях (по 10 зв'язків (0,45)) та майже у два рази більша широта у публіцистичному стилі (18 (0,86)). Така сама тенденція проявляється для ЛСГ прикметників *«Адміністративні, регіональні, класові розмежування»* у науковому стилі (10 зв'язків (0,45)), художньому (12 (0,55)) і значно більше коло синтагматичних партнерів для публіцистичного стилю (17 зв'язків (0,8)). Це говорить про те, що ознака міри, інтенсивності та характеристика адміністративного, регіонального чи класового розмежування більше характерна для публіцистичного стилю. Хоча і визначається обмеженість у широті для двох інших стилів, все ж таки, можна стверджувати, що ознака міри, інтенсивності є суттєвою для наукового стилю, про що свідчить частота вживання (462). Відмічаємо роль стильового фактору: більша широта сполучуваності для публіцистичного та вузька для наукового, але більша частота вживання для наукового та менша для публіцистичного. Так невідповідність обумовлюється не тільки стилем, але й специфічними відношеннями між ЛСГ прикметників та ЛСГ іменників.

Виділяємо ЛСГ прикметників, у яких широта сполучуваності є найбільшою у художньому стилі та меншою у публіцистичному та науковому: ЛСГ прикметників *«Колір та яскравість»* (у художньому 19 зв'язків (0,86), публіцистичному 9 (0,43), науковому 1 (0,045)); ЛСГ прикметників *«Емоційний стан, почуття»* (у художньому 14 зв'язків (0,64), публіцистичному 10 (0,48), науковому 8 (0,036)); ЛСГ прикметників *«Поведінка та дії по відношенню до об'єкта»* (у художньому 13 зв'язків (0,59), публіцистичному 10 (0,48), науковому 7 (0,32)); ЛСГ прикметників *«Природний та фізичний стан»* (у художньому 18 зв'язків (0,82), публіцистичному 14 (0,66), науковому 12 зв'язків (0,55)); ЛСГ прикметників *«Риси характеру, звички»* (у художньому 11 зв'язків (0,5), публіцистичному 8 (0,38), науковому 2 зв'язки (0,09)); ЛСГ прикметників *«Зовнішність людини»* (у художньому 9 зв'язків (0,41), публіцистичному 5 (0,24), науковому 0 зв'язків); ЛСГ прикметників *«Температура»* (у художньому 10 зв'язків (0,45), публіцистичному 1 (0,048), науковому 2 зв'язки (0,09)); ЛСГ прикметників *«Оцінка розумових здібностей людини»* (у художньому 8 зв'язків (0,36), публіцистичному 4 (0,19), науковому 5 зв'язків (0,23)). Всі зазначені ЛСГ визначаються як ознаки художнього стилю, де вони найбільш повно себе проявляють. Це засвідчує не тільки широта сполучуваності, але й частота вживання.

У ЛСГ прикметників *«За складом, матеріалом»* відзначаємо найбільшу широту сполучуваності для публіцистичного стилю (12 зв'язків (0,57)), художнього (7 зв'язків (0,32)) та наукового (6 (0,27)). Хоча найбільшу широту зафіксовано для публіцистичного стилю, ознака за складом не є тут визначальною характеристикою. Присутня потреба вказівки на матеріал різних об'єктів, але кількісно вона не підтверджується. Це свідчить про те, що ця потреба не є першочерговою для публіцистичного стилю. Для наукового стилю визначається найменша кількість синтагматичних партнерів, що обумовлюється функціональним стилем, а саме вузькістю спеціалізації, обмеженням семантики. Проте, частота вживання є найбільшою, що й робить ознаку *«За складом, матеріалом»* визначальною для наукового стилю. Для художнього стилю семантика прикметників цієї ЛСГ розгортається не повністю, і частота вживання не є високою, що призводить до нейтральності цієї ознаки для художнього стилю.

Спостерігається відчутний вплив функціонального стилю на широту сполучуваності у ЛСГ прикметників *«Релігія, раса»*: публіцистичний 12 зв'язків (0,57), художній – 8 зв'язків (0,36) та відсутність зв'язків у науковому стилі.

Для ЛСГ прикметників *«Швидкість»* найбільша широта зафіксована для публіцистичного стилю (11 зв'язків (0,52)). Хоча наявне певне коло синтагматичних партнерів, вони харак-

теризуються низькою частотою вживання. У художньому стилі зафіксовано 7 зв'язків (0,32) з низькою частотою та 2 зв'язки (0,09) у науковому.

Висновки. Високий показник широти сполучуваності у всіх трьох стилях визначено для ЛСГ прикметників «*За сферою діяльності*», «*Оцінка вартості, значення, якості та функції*», «*Оцінка об'єкта за формою, об'ємом, величиною*» із високою частотою вживання. Стильовий фактор не впливає ні на діапазон сполучуваності, ні на кількість наповнення цих трьох ЛСГ прикметників. Однакову широту сполучуваності було визначено у **публіцистичному та художньому** стилях для ЛСГ прикметників «*Національна приналежність*», «*За географічним положенням*», «*Оцінка об'єкта щодо протяжності, відстані, тривалості*». У **художньому та науковому** стилях однакова кількість синтагматичних партнерів для ЛСГ прикметників «*Інтенсивність, міра*», «*Адміністративні, регіональні, класові розмежування*».

Для **художнього** стилю найбільші показники широти сполучуваності для ЛСГ прикметників «*Оцінка об'єкта у порівнянні його з ознаками інших предметів*», «*Вік, час*», «*Колір та яскравість*», «*Емоційний стан, почуття*», «*Поведінка та дії по відношенню до об'єкта*», «*Природний та фізичний стан*», «*Риси характеру, звички*», «*Зовнішність людини*», «*Температура*», «*Оцінка розумових здібностей людини*».

Для **публіцистичного** стилю «*Інтенсивність, міра*», «*Адміністративні, регіональні, класові розмежування*», «*Релігія, раса*», «*Швидкість*».

Для **наукового** стилю ознака «*За складом, матеріалом*» є визначальною з найбільшою частотою вживання, хоча із найменшою кількістю синтагматичних партнерів, що зумовлено стилем.

Було встановлено вплив стильового фактору не тільки на широту, але й на наповненість ЛСГ. У перспективі подальшого дослідження вивчення широти сполучуваності на синтаксичному рівні у трьох стилях.

Література:

1. Філософські питання мовознавства / Відп. ред. В.М. Русанівський. К. : Наукова думка, 1972. 199 с.
2. Мостовий М.І. Лексикологія англійської мови. Харків : Основа, 1993. 256 с.

3. Перебийніс В.І. Статистичні методи для лінгвістів. Вінниця : Нова книга, 2001. 168 с.

Danylovych O., Tonenchuk T., Mudra O. A comparative characteristic of width combinability on the semantic level in the publicistic, scientific and belle-lettres styles of the modern English language

Summary. The article has been devoted to the investigation of width combinability on the semantic level in the publicistic, scientific and belle-lettres styles. The object of the study is semantic combinability of adjectives with nouns, the subject is the study of width combinability on the semantic level. The goal of our investigation is to compare width combinability of LSG of adjectives with LSG of nouns in three styles. A high index of width combinability for all three styles was defined for LSG of adjectives “Field of activity”, “Estimation of value, meaning, quality and function”, “Estimation of the object by form, volume, size» with a high usage frequency. The style factor influences neither the width combinability nor the usage frequency of these three LSG of adjectives. The same width of combinability was determined for the publicistic and belle-lettres styles for the LSG of adjectives “Nationality”, “Geographical position”, “Estimation of the object by space, distance, duration”. In the belle-lettres and scientific styles the same number of syntagmatic partners was found as “Intensity and measure”, “Administrative, regional, class distinctions”. For **the belle-lettres style** the highest indices of width combinability were distinguished for LSG of adjectives “Estimation of the object in comparison with signs of others”, “Age, time”, “Colour”, “Emotional state, feelings”, “Behaviour and actions to the object», “Natural and physical state”, “Traits of character, habits”, “Appearance”, “Estimation of mental abilities of a man”, “Temperature”. The highest indices of width combinability for **the publicistic style** were found for “Intensity and measure”, “Administrative, regional, class distinctions», “Religion, race”, “Speed”. For **the scientific style** the sign “Composition and material” is remarkable, it has the highest usage frequency though with the smallest number of syntagmatic partners which is caused by the style. The influence of the style factor on the width and the usage frequency of LSG was determined.

Key words: width combinability, adjective, noun, lexical-semantic group.